

Faint, illegible text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.

P H O R M I O .

C. FANNIO M. VALERIO COSS.

ACTA AB U. C. DLXXXI. A. CHR. 163.

QUINQUE MENSIBUS POST EUNUCHUM *).

DE ARGUMENTO FABULAE.

Universum negotium hujus fabulae duabus legibus nititur, quibus Athenae utebantur. Lege Athenis sancitum erat, ut si orbas in matrimonium ducerent, qui genere proximi essent (I, 2, 75), et de eadem re ne bis judicium fieret (III, 2, 56). Antipho, Demiphonis adolescens filius, quum pater abesset, in Phanium, peregrinam virginem, quae Lemno advenerat, amore exarsit, egeasque consilio, quomodo cupiditati suae satisfaciat, Phormionem parasitum in auxilium vocavit. Phormio hanc fraudem struit. In judicium vocat Antiphonem, amantem Phanii, et contra eum lege agit, ut Phanium in matrimonium ducat; Phanio proxime cognatum esse, itaque ad eum eam legem pertinere, qua, qui proxime cognati sint, orbas ducere jubeantur. Non negat Antipho, et a iudicibus damnatus ducit virginem.

*) *Ludis Romanis* (v. p. 240). Donatus tamen pro *Ludis Romanis* in didascalica *Ludis Megalensibus* scriptum habet. Quod si recte se habet, Phormio iisdem ludis Megalensibus, quibus Eunuclus, et, quarto loco, prius quam Eunuclus edita sit. Ludi scenici quum saepe per plures dies facti sint (v. p. 191), non incredibile est, duas fabulas Terentii iisdem ludis actas esse. Samuel Petitus quidem, Donati auctoritate confusus, in Observationum I. I c. VIII Phormionem prius quam Eunuclum actam esse censet. Ipsi *Ludis Romanis* et *C. Fannio M. Valerio Coss.* in inscriptione confisi, post Eunuclum et quinto loco Phormionem actam esse putavimus, IIII, quod simul inscribitur, vel falso inscribi vel ad aliam aliquam rem pertinere opinati.

Faint text from the adjacent page, partially visible on the right edge.

Pater absens autem cum Chremete Antiphonis patruo, id pactus erat, ut Antipho Chremetis filiam uxorem duceret. Chremes Lemni filiam e muliere susceperat, quacum consuetudinem habuerat. Hanc filiam ut reviseret Chremes et ipse Lemnum abierat, et ex itinere reduces facti, Demipho de suo filio, Chremes de suo genere actum esse audiunt. Ira saeviunt, Phormionem volunt in iudicium rapere, mox vero legis a Phormione, de eadem re ne bis iudicium fiat, commonefactos consilii sui eos poenitet, et pecunia data a Phormione impetrant, quod minis impetrare non potuerant. Ipse Phormio Phanium ducere promittit, non ex animo quidem id promittens, sed dissimulata sua voluntate, ut pecuniam a senibus nanciscatur, quam Phaedriae, Chremetis filio, et ipsi amanti tradere possit.

Ita dum patres, filii, servi, heri res suas periclitantur, Chremes IV, 6 in anum incidit, quam statim Lemniae suae filiae nutricem esse cognoscit. Ex ea comperit, Lemniam uxorem, postquam diu Chremes Lemnum non adierat, Athenas migrasse, ut Stilphonem, patrem suae filiae, in ipsa urbe reperiret. Athenis autem, qui Stilpho sit, omnes nesciisse. Quare aegritudine confectam matrem obiisse, et relictam filiam nutricem coactam fuisse ut juveni Atheniensi in matrimonium daret, cujus nunc ex itinere reversus pater nuptias irritas factas esse velit. Repente error corrigitur. Chremes, ne duas se uxores habere palam fieret, Stilphonis nomen Lemni sibi imposuerat; inde factum erat, ut Athenis reperiri non posset. Juvenis, cui Chremetis filia nupserat, Antipho erat, qui ipse et a Demiphone patre et a Chremete patruo conjux ei destinatus fuerat. Matrimonium igitur etiam a patribus ratum habetur; Phormio neque Phanium ducit, neque pecuniam reddit; Phaedriae amor pecuniae sustentatus est.

A scena fabula oritur, qua Davus servus, Getae servo amicus, cum semet ipso colloquitur: inique comparatum esse, ut semper pauperes ditioribus de sua paupertate addere debeant. Ita nunc Getae stipem suam colligendam esse, ut eam herili filio tradat, qui uxorem ducturus sit. Is filius autem Antipho erat. Ipsae quae de Antiphone res factae sint I, 2 narrantur. In Actu secundo Antipho desperat, Demipho revertitur, et ad reversum a Phaedria filius excusatur. In Actu tertio Phormio a Demiphone incusatur, sed lege fretus, qua bis de eadem re ad iudices agere non liceat, domum suam tranquillo animo redit. Demipho amicos accessit, quibuscum de rebus suis deliberet; Phaedria a Dorione lenone, domino Pamphilae, quam amat, de danda pecunia premitur; Geta servus ad Phormionem discedit, quocum conjunctus Phaedriae opituletur. In quarto Actu haec insunt. Demipho Chremeti obviam fit. Geta, a Phormione redi-

ens, senibus suadet, ut pecunia a Phormionis fraudibus Antiphonem redimant. Persuadet senibus. Demipho pecuniam ad Phormionem delaturus e scena abit. Chremes in Sophronam, Lemniae filiae nutricem, incidit, et ex ea filiam suam nuptam Antiphoni puellam esse percipit. In quinto Actu Demipho in scena cum Nausistrata, Chremetis uxore, adest, quam accessiverat, ut Phanio mulieri mulier, ut ab Antiphone abiret, suaderet. Chremes domum uxorem redire jubet. Chremes, quae detexerat, Demiphoni narrat. Sed Geta quoque servus servili calliditate postquam dominis dominorum clandestina facinora auscultando eripuerat, ad Antiphonem et Phormionem ea desert. Extrema fabula Demipho et Chremes Phormioni datam pecuniam extorquere volunt; rixa oritur et pugnantes domum Chremetis deferuntur, et e Phormione Nausistrata fraudem sibi a marito factam comperit. Quod beneficium ejus ut compenset, Phormionem Nausistrata ad coenam vocat. Spectatores plaudere jussi discedunt.

Veteres quantum recentioribus virtute praestent, non melius perspicitur, quam cum praesantissimis quibusque nostrorum scriptorum comparatione facta. Phormionem quoque Terentii Gallicus poeta imitatus est; utriusque praestantiam comparabimus.

Moliere (les Fourberies de Scapin) fabulam suam ab iis rebus orditur, quae in Terentianae fabulae Actus secundi Scene I vel II fiunt, in medias quidem res *non secus ac notas* spectatorem rapiens, sed nimis usitata et quotidiana juvenis amantis lamentatione in fabulae exordio usus. Concluditur Gallica fabula eo, quod Phormio sive qui Phormionis similis esse fingitur, repentina aedium ruina, prope quas aderat, vulneratus et morti propinquus esse dicitur, et a domino suo, e mentio mortis periculo, veniam impetrat. Terentianae fabulae principium sedatissimum est, sed, quamquam sedatum, observatarum rerum veritate et utilitate, ipsaque novitate sua spectatorum animos ad se allicit. Gravissime autem ea rixa, quae inter Demiphonem, Chremetem, Nausistratam et Phormionem est, et ad spectantes exhilarandos utilissime concluditur reconciliatis rixantium animis ea conditione, ut Phormio ad coenam vocetur et Phaedria, amans Chremetis filius, patrem amantem judicet. Inter Gallicae fabulae principium et exitum et inter Latinae idem interest, quod inter oratorem graviter incipientem, lente perorantem et inter oratorem, qui, post sedatum orationis principium, gravitate sua, in ipso exitu orationis adhibita, auditorum animos expugnat. Catastrophes artificium Gallici poeta (A. III Sc. 8) e Terentio IV, 6 plane petitum est, ut de praestantia Gallici poetae hac quidem in re ne cogitari quidem possit. Non solum Antiphonis,

sed etiam Phaedriae Gallici amata, post detectum de patre errorem, senis opulenti et nunc cognati filia esse cognoscitur, quod omnem inventi verisimilitudinem tantum non destruit. Phormio Gallicus quum legis alicujus metu senes suos argento emungere non posset, decipiendis senibus timorem de periculis injicit, quae a piratis et saevis militibus vel ipsis vel ipsorum filiis immincant, artificii ad fraudem exornandam tam ineptis et tam rusticis usus, ut ea hodie notare non opus sit, quum ipsi Galli et Gallici poëtae amici dudum ea vituperaverint. Denique tantum jacet imitatio a Gallico facta prae exemplari, quod imitatus est, ut Molièrii laudatores excusare eum eo voluerint, quod Galli tum temporis maxime incredibilia spectare consueverint, aetatis vitio, non hominis^{*)}; Baylius^{**)} et A. G. Schlegel^{***)} comparationem Molièrii cum antiquis poëtis ex ipsis et Plauti Amphitruone magis, quam ex Phormione, quam fabulam senex scripserit, institui jubeant.

ANNOTATA IN PHORMIONEM.

ProL. 4. v. not. ad Andr. prol. 13.

4 — 8. Donatus: „Ideo videmus leves tenuesque, inquit, quia non in comedia prodigia facta sunt, et tragoedias concitavimus. Et callide hic non solum errorem reprehendit, sed etiam imperite scripsisse ipsum ostendit Lucium Lanuvinum.“ Praeterea de argumento fabulae L. Lanuvini nil novimus.

18. *reicere. v. p. 213.*

20. *pro benedictis Serv. ad Aen. I, 548 habet beneficiis.*

*) Boileau in *Arte Poëtica* III:

Etudiez la coeur, et connoissez la ville :

L' une et l' autre est toujours en modeles fertile.

C' est par-là que Moliere, illustrant ses écrits,

Peut-être de son art eut remporté le prix,

Si, moins ami du peuple, en ses doctes peintures

Il n' edt point fait souvent grimacer ses figures,

Quitté pour le bouffon l' agréable et le fin,

Et sans honte à Terence allié Tabarin :

Cans ce sac ridicule, où Scapin s' enveloppe,

Je ne reconnois plus l' auteur du Misanthrope.

**) *Mémoires sur la vie et les ouvrages de Moliere* in editione operum Basileae 1760 p. 72. Bayle *Dictionaire historique et critique* s. v. *Poquelin* n. G.

***) *ibid.* n. B. S. v. *Amphitryon* n. B. S. v. *Teleboos* n. E.

****) *De literis et arte scenica* II p. 212 sqq.

22 — 23. Bentlejus invenerat:

De illo tum finem faciam dicendi mihi,

Peccandi cum ipse de se finem fecerit.

Contra veterem legendi rationem, quae librorum est, Bentl. ita dicendo invehitur: „*Ἀπὸ τῆς ἐπιεικείας τοῦ λέγοντος*, inquit Donatus: et magnum sane mansuetudinis exemplum. Sententia est: Quoniam ille non desinit mihi maledicere, ego desinam ei remaledicere. Patientia paene Christiana; modo si ne a principio quidem remaledixisset. Sed vide, quam parum hoc congruat cum versu praecedente: *Quod adlatum, id rellatum*, par pari. Hoccine etiam est *τῆς ἐπιεικείας*?“ Modestia autem rhetorica speciosa magis, quam vera esse solet. Ita hoc quoque loco *De illo* et quae sequuntur specie quidem admodum *modeste* dicta sunt, re vera gravissime vituperant. Quaeenam enim vituperatio hac gravior esse possit: Istius non amplius mentionem faciam, quum nulla spes sit, fore, ut aliquando peccare desinat? *Peccare de se est peccare erga se*,

ὁ λοιδορῶν γὰρ, ἂν ὁ λοιδορούμενος

μὴ προσποιηται, λοιδορεῖται λοιδορῶν,

Philemonis sententia, quam ipsam fortasse Terentius imitatus est; nec „patientia paene Christiana“, sed summa Lanuvini contemtione dicitur, cui ne respondere quidem Terentius in posterum dignetur, Bentlejus non melioris, sed peioris sententiae aliquid in suum Terentium intulerat; antiqua lectio servanda est.

25. „*ἐπιδικάζειν* in activo dicitur magistratus petenti haereditatem aut aliud aliquod bonum, item virginem haeredem orbam sententia sua adjudicans; petitor autem dicitur *ἐπιδικάζεσθαι* in medio, quum adjudicari sibi curat et impetrat.“ REISKIS indice Graecitatis Demostheneae. *Ἐπιδικάζεσθαι* passivo ipsa puella dicitur, quae petitori alicui a iudice adjudicatur. Quare *ἐπιδικαζόμενος*, virili genere, medio dicitur, et petitor est, qui, aliqua virgo ut sibi in matrimonium tradatur, lege agit; *ἐπιδικαζομένη*, feminino genere, passivo dicitur et puella est, quae post iudicium factum viro alicui in matrimonium traditur. *Ἐπιδικαζομένη* ipse Terentius h. l. scripsisse dicitur; reprehensus eo nomine his verbis Donati: „Manifeste errat Terentius: nam haec fabula, quam transtulit, *Ἐπιδικαζομένη* dicta est, a puella, de qua iudicium est: quum sit alia *Ἐπιδικαζομένη* ejusdem Apollodori. Debnit ergo dicere *Ἐπιδικαζομένη* Graece.“ Donati auctoritate Bentl. correxit. — Phormionis Terentianae argumenta *Ἐπικληρῶν* (*ἐπικληρῶς* ἐστίν, ἢ ἐπὶ κληρῶ παντὶ καταλειμμένη ὄφρανή, μὴ ὄντος αὐτῆ ἀδελφοῦ. Etym. M.) Menandri Rel. p. 60 sqq. et *Ἐπιδικαζομένη* Philemonis p. 364 sq. non ita dissimilia fuisse videntur. Cf. quoque Demosthenis πρὸς Μακάρτετον.

26. *Gracci, Latini Phormionem nominant.* Bentl.: „Id vero miraculi instar est, si jam Latini nominant Phormionem, priusquam acta fuerit, priusquam eam cognoverint. — — Rēpone: *Græce, Latine hic Phormionem nominat*“; recte ita iudicans, si ad Grammaticorum putidam diligentiam poetice dicta corrigere liceat. At ea ratione omnis poematum spiritus deleteretur. Terentius postquam *Græci* scripserat, quod et ad sententiam et ad eloquutionem recte scribi potuit, *Latini* quoque ad eloquutionem, et nemini id de voluntate scripti dubitationem afferens.

I, 1, 9. *de demenso suo.* „Servi quaternos modios accipiebant frumenti in mensem, et id *demensum* dicebatur.“ Donati.

10. *defrudans* i. e. defraudans; pervetustum. „Quotiens voluptati operam damus, indulgere dicimur Genio. Unde e contrario habemus in Terentio Phorm. I, 1, 10 *Suum defraudans Genium.*“ Servii ad Virg. Georg. I, 302.

11. *Id illa nupta scilicet.* Don.

15. *initiabunt.* „Terentius Apollodorum sequitur, apud quem legitur, in insula Samothracum a certo tempore pueros [sacris] initiari, more Atheniensium, quod, ut in palliata, probandum est.“ Don.

I, 2, 2. „*conabar absolute.* An ἔλλειψις est, ut desit ire?“ Don.

20. *oh, regem me esse oportuit* „Ostendit pauperum affectiones, qui se solos uti divitiis scire ajunt, si eas habeant.“ Don. Simul Donatus melius legi auctor est: *oh, me regem esse oportuit, ut me acuatur.* Quae commutatio verborum ordinis faciendā, tamquam Bentlejanae audaciae antiquissimum exemplar, digna videbatur, quam commemoraremus.

24. *deo irato meo non dativi, sed ablativi absoluti sunt; deus quum mihi iratus esset.* Servius ad Aen. XII, 538 nostrum locum laudat, hoc adjiciens. „Singuli enim deos proprios habemus, Genios.“

27. *isthaec sunt ea, quae proxime sequuntur: inscitiam esse, adversum stimulum calces; deest: jactare.*

41. *illi* i. e. *illic.*

73. *qui in hac imprecandi formula, Comiciis propria, ponitur pro utinam.* РѢЧК.

75. *lex. v. not. ad III, 2, 62.*

90 — 93. Scilicet (*credo*) aliquem internuncium mihi parabo, qui poenam pro me deprecaturus dominum meum adeat, ut nunc quidem dimittar; nihil se precaturum esse. si post aliquid deliquerim. — Sed veritate studii illiusmodi alicujus internuncii parum confidens, suum ipsius consilium deridens, adjicit: mente

sua orator meus tantum non cogitabit: ut Getam occidat, dummodo ego non praesens sim.

100. De portitoribus v. Ern. Clav. Cic. Epistolas ad portitores delatas esse patet etiam ex Plaut. Trin. III, 3, 65.

102. *Dorcium* foemininum nomen est, ut Planesium, Glycerium. *Don*. Apparet hanc *Dorcium* conservam et uxorem *Getae* esse: ergo dat illi pecuniam servandam. BENTL.

II, 1, 14. *Depacisci* vel *depacisci* morte est talem pactionem inire, ut ne mortem quidem recuses, dummodo rem gratam habere liceat. RUHNK.

22. *de integro* i. e. de rebus adhuc integris. RUHNK.

24. Bentlejus:

Ut neque mi jus sit amittendi, nec retinendi copia.

Burm. ad Virg. Aen. XI, 699 n. 96: „In Terentio legitur: *neque mihi ejus sit amittendi* etc., ubi quum prima litera librariis excidisset in *ejus*, Bentlejus et Guyetus *jus* contenderunt legendum. Quam insolentem explicationem vocis *juris*, pro *jure repudiandi*! de quo filius in potestate patris, et qui eo inscio et invito duxerat uxorem, hic non poterat loqui. Et dubito an probari possit, aliquem, qui damnatus a iudicibus duxerat uxorem, non habuisse *jus repudiandi*, si dotem reddere vellet, et illa praestare, quae lex jubebat; sed errarunt viri docti, quia credebant *ejus amittendi* non posse dici de femina, sed *amittendae* debuisse dici; quum tamen ipse ad eandem fabulam V, 6 (5), 40 defendat *ejus habendi*, et adducit Ovidii locum Epist. [Heroid.] XX, 74, ubi notae nostrae videndae. Nihil ergo aliud dicit Antipho, haerens inter amorem puellae et metum patris, nisi se *lupum auribus tenere*, ut dicebat Tiberius ap. Sueton. 25, nec posse amittere, nec retinere.“ Non dissimilia Ruhnkenius sentit.

II, 2, 5. Idem versus in Andr. I, 3, 3 legitur, ibique ad continuationem sententiarum apte pertinet, quam hoc loco tarditate quadam impedit. Quare Harius primus eum obelo notavit, post eum Bentlejus et plerique interpretes. Tamen nihil in versu inest, quod omnino loco suo repugnet. Quae pertinet ad *mala* (v. 2); de duplici cura, quam et de se et de herili filio una susceperit, etiam versu decimo mentio fit; quumque veteres scriptores ingenii sui laudi non adeo consuluerint, ut numquam eadem iisdem verbis in locis pluribus repetiverint, quod Demosthenis potissimum exemplo comprobatur, et librorum scriptorum, praeter unius, auctoritas versum retineat, ipsi quoque in sede sua eum retinimus.

11. v. Hec. IV, 2, 25. *ei* emend. *ei*.

8—13. Hermannii elem. d. m. p. 173. Bentlejus verba eadem versibus paulo aliter constituerat.

13. *Convasavissem* librorum, *conrasissem* Bentleji est. De verbo *convasare* v. Ruhnkenium ad h. l.

16 — 18. ex Hermanni praecepto elem. d. m. p. 93 ordinati. Bentlejus verbis iisdem versus alios effecerat.

19. *Satis pro imperio* i. e. *satis imperiose*. Dox.

33 — 34. Haec oris simulatio quomodo in scena ab histrione fieri poterat, qui persona indutus erat? Hunc nodum ut expedirent, aliqui viri docti ad eam opinionem adducti sunt, ut putarent, histriones personas suas ad tempus deposuisse; Boettigerus, qui singulari libello (*De personis scenicis, vulgo larvis. Vi-mariae* 1794) de hoc loco disseruit, ad amplitudinem veterum theatrorum interpretans confugit, in quibus plura auribus accipi, quam oculis cerni potuerint; aliquantum praeterea flecti potuisse ipsas personas, ut spectatoribus hoc quoque artificio eo facilius imponi potuerit.

34. *propemodum*, prima syllaba acuta, ex Bentlejana editione huc irrepsit. Est verum quidem Andr. III, 4, 7; Eun. I, 2, 123; Heaut. V, 5, 20; Adelp. I, 2, 51; quod Hermannus quoque elem. d. m. p. 64 observavit: quamquam traditum esse ab antiquis, accentum non ultra tertiam a fine syllabam rejici (v. p. 222), tamen in vocabulis, tres breves syllabas ante ultimam habentibus, constanti paene usu poëtas quartam a fine acuere. Hoc autem loco versus ratio hortatur, ut *propemodum* legatur, tertia ab extrema syllaba acuta, vel ex consuetudine sermonis quotidianae vitae (, notandum est, quod adverbia omnia, quae cum praepositionibus componuntur, sub uno accentu proferenda sunt, ut *déinde*, *éxinde*. Hanc enim regulam sequitur omnis conjunctio, et in compositis et in simplicibus, ut *intérea*, *éte-nim*. Praepositio verò semper in fine accentum servat, ut *apúd*, *anté*.“ Priscianus de Accentibus in fin.); vel ut eo acrius *propemodum* contendat cum *sat est*, cui opponitur.

39. *ahis* emendetur *abis*.

46. *aufer mi oportet*. τῷ ἀρτιούτῳ addidit mihi, sine hoc enim plena sententia est. Dox. *aufer mihi* i. e. omitte.

53. *Succenturiari* dicuntur, qui explendae centuriarum gratia subjiciant se ad supplementum ordinum, et est translatio a re militari. Dox.

II, 3, 1 — 16. v. p. 242.

9. *G.* emendetur *D.*

13. Bentlejus:

Pericla, damna peregre rediens semper secum cogitet;
nam ita scriptum esse apud Ciceronem, qui Tuscul. III, 14 hunc versum laudat, et *exilia* plurali numero in una et modica familia vix Demiphoni dicere licuisse. Sed apud Ciceronem ab aliquot tantum libris *exilia* abest, in aliis *exilia* legitur; ipse Cicero etiamsi *exi-*

lia omisisset, id eum omisisse memoriae vitio credibile esset, quum veteres non semper libros inspiciere solerent, e quibus loca laudabant. *Exilia* plurali numero vel uno de homine non semel, sed saepius est in laudatissimis scriptis veterum, quod idoneis testimoniis Burmannus docuit ad Virgillii Aen. II, 780; Bothius fragmentum Euripidis adscripsit, quod Terentius h. l. expresserit, in quo et ipso de *φυλαῖς πατρῶος* dicitur; denique, quod summum est, Demipho pro affectione sui animi dicendo auget sua incommoda, ita ut de *exiliis* (etiamsi vere neque de uno neque de pluribus ei dicere licuisset) recte eum Terentius dicentem finxerit. *Exilia* igitur retinendum est.

66 — 67. v. not. ad III, 2, 62.

80. v. III, 4, 20.

III, 1, 6. F. emendetur P.

11. *nervum* appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes vel etiam cervices impediuntur. Festr.

12. *pedum visa st via* i. e. habeo jam, quomodo periculum effugiam.

28. *cena dubia* i. e. *ubi tu dubites, quid sumas potissimum; tam laute instructa.*

31. *Dii praesentes*, qui inter homines versantur manifesta sua specie et potentia; *coelestes* contra precibus demum acciti opitulaturi subveniunt. Voss. ad Virg. Ecl. I, 41.

III, 2, 3. *hoc age*. Donat. ad Eun. I, 2, 50: „*Hoc agite* i. e. illud desinite et hoc attendite.“ Mureti v. lectt. XV, 17: „Videor legisse, in sacris imperari solitum silentium his verbis: *favete linguis*, et Graece: *οἴγα πᾶς ἔστω λεῶς*, et eadem de causa clamari solitum: *hoc age*, et hoc puto dicere non malum auctorem, Plutarchum in Numa [c. 14 p. 69 ed. Francof.]: *ὡν ἕνος τι μέγρι νῦν διασώζοντες, ὅταν ἄρχων πρὸς ὀρνισίῳ ἢ θυσίαις διατρέβῃ, βοᾶσαν, ὃν ἄγε.*“ Seneca de clement. I, 12: *Hoc agamus, inquit, P. C. Seditiosi pauculi meo jussu occiduntur. — st*, significatione silentii, quam Faërus addere volebat, non opus est.

4. v. ad Hec. II, 1, 1.

16. Verissime Ruhnkenius: *Cui opera vita erat* h. e. qui ex opera quotidiana sibi victum comparabat. Bentlejus: *Cui in opere vita erat*; ita habere codices universos. Sed Faërus, codices non indiligenter perscrutatus: *cui opera*, idemque Donatus et Priscianus instituit. XV, 2 p. 616 habent, idque ad sententiam, uti videtur, rectius. *Opus* eximie dicitur de opere rustico; igitur, *cui in opere vita erat* si retinemus, sit: *pauper, qui operi rustico operam dabat, ruri fere se continebat*, quod, nisi *παντολογία*, lente tamen dictum sit; contra *cui opera vita erat* i. e. qui manu sua victum quaerebat, una sententia

gravius est. Hiatus quidem, quem in cui opera Bentl. accusat, Lingii libro parum excusatur, sed Grammaticorum praecepta ex poetis, non ex Grammaticis poetæ corrigendi sunt.

21. Videas te atque illum, ut narras, i. e. putet aliquis, te atque illum te coram videre, non aliter narras i. e. tam speciose mentiris; sive, qua audacia narras i. e. vana loqueris, cf. v. 54 et ad Andr. II, 2, 30, pro ea non mirum sit, si quis putet, te atque illum praesentem adesse, quem tantis laudibus effers; sive speciosius vix mentiri posses, si ipse praesens esset, qui numquam fuit. Phormio quum *viderim* dixisset, praeterito tempore, imo videas, praesenti tempore, Geta ei objicit, ad ludibrium trahens ejus mendacia. Neque te quidem sua potestate caret, sed additum est ad ἐνόργειαν, qua Phormio mentitus sit, acrius ostendendam. Perletus tamen aequè omissum putat, ut sit: Si vera sunt, quae narras, cura, ut illius similis fias, quem tantis laudibus effers.

39 — 42. Phormionis verba ita divisa sunt, ut partim ea aversus a Demiphone suppressa voce ad Getam, partim elata voce ad Demiphonem dixerit. Perii hercle, nomen perdidit. Geta, si meministi id, quod olim dictum est, subjice suppressa voce ad Getam; hem, non — — advenis elata voce ad Demiphonem dicuntur. Geta postquam Stilphonis nomen (42) Phormioni subjecerat, atque adeo etc. audacter Phormio Demiphoni dicit.

56. Demosthenes contra Timocratem p. 717, ed. Reiske — Schaefer. p. 455: Νόμος: Ὅσον δίκη πρότερον ἐγένετο, ἢ εὐθύνα, ἢ διαδικασία περὶ του ἐν δικαστηρίῳ, ἢ ἰδία, ἢ δημοσία, ἢ τὸ δημόσιον ἀπέδοτο, μὴ εἰσάγειν περὶ τούτων εἰς τὸ δικαστήριον, μηδ' ἐπιψηφίζειν τῶν ἀρχόντων μηδένα, μηδὲ καταγορεῖν ἑαυτῶν, ἃ οὐκ ἔωσιν οἱ νόμοι. Cf. Orat. adv. Leptinem p. 502 (p. 318 ed. Reisk. — Schaefer.) ibique F. A. Wolf: οἱ νόμοι οὐκ ἔωσι δις πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν οὔτε δίνας οὔτ' εὐθύνας οὔτε διαδικασίαν οὔτ' ἄλλο τοιοῦτον οὐδὲν εἶναι.

62. Demosthenes adv. Macartatum p. 1067 (II p. 172 ed. Reisk. — Schaefer.) Νόμος: Τῶν ἐπιλήθρων ὅσαι θητικὸν τελοῦσιν, ἐὰν μὴ βούληται ἔχειν ὁ ἐγγύτατα γένους, ἐκιδότω ἐπιδοῦς, ὁ μὲν πεντακοσιομέδιμος πεντακοσίας δραχμάς, ὁ δ' ἑπτακοσιομέδιμος ἑκατὸν πενηκοντα, πρὸς οἷς αὐτῆς. Divitissimi igitur quinque minas (v. 63) sive quingentas drachmas, quum singulas minas centenas drachmae efficiant, dederunt. Fuit igitur primi ordinis Atheniensium Demipho. Τρεῖς δὲ τάξεις Ἀθήνησιν ἦσαν· πεντακοσιομέδιμοι, οἱ πλουσιώτατοι ἱππεῖς, οἱ ἑπτάδα τελοῦντες καὶ τὸ θητικὸν (Etymologicon magnum s. v. ζευγίσιον p. 410). Cf. Mureti v. lectt. XIX, 8 et interpp. ad loc. laud. Demosth.

61. Ruhnk. ad Timaei Lex. Plat. p. 131 s. v. ἡδύς: „*Sua-
vem hominem* Graecorum imitatione dixit Terentius. Quicum-
que Atticorum urbaniores dici haberique volebant, quem *stolidum*
et *fatuum* dicere verebantur, leni blandoque nomine ἡδύν, γλυ-
κύν, εὐήθη, γρηστόν appellabant.“

90. v. ad Hec. IV, 3, 6.

91. F. emendatur P.

92. v. d. vss. T. p. 215.

III, 4, 3. pro *credidisti* Wase Sen. p. 151 *credisti* habet.

14. alterum G. emendatur A.

15. A. emendatur G.

20. cf. II, 3, 80.

III, 5, 1—2. Herm. p. 93 et 182.

6—7. Benteji sunt. Post *ne quid vel ἀποσιώπησις* est, vel
interumpitur oratio Geta Antiphoni interloquente. *suo capiti fuit*
i. e. in lenonis ipsius caput vertat. *fuit* (fuerit) i. e. sit. Dona-
tus habet: *Ei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti et ea*
omnia Antiphonis verba, hac sententia: *vercor, ne quid leno*
struat, quod in ipsius caput recidat. Quod et ad sententiam
et ad eloquutionem bene se habet. Sententia quidem liquet.
Suere autem, etiamsi apud nullum antiquitatis scriptorem *struendi*
et *machinandi* potestate legeretur, nihilominus tamen ab Anti-
phone ita, quemadmodum erat, morato et hoc rerum statu pro
struere, machinari, non inepta similitudine, dici poterit; sed
etiam insuper pro *struere, machinari* apud Plautum est; v. For-
cellini lex. s. v. *suere, sutelae, consutus.* Quare etiam hoc in
loco Benteji ducis aliquem poeniteat.

17. *ei veris vincor* deest: *verbis Dorionis.*

18—19. Schmiederus et Bipontini post *Neque comma*, quod
alii habent, delent, locum sic interpretati: quis credat, tum hoc
esse mihi obiectum malum, quum et Antipho non alia i. e. ejus-
dem fere generis sollicitudine occupatus esset.

23. Bentejus delendum esse censuit. „Parum credibile esse,
eamdem sententiam in eadem fabula (II, 1, 24) ab eadem perso-
na ad eamdem bis dici, neque pro caetera Terentii cura et ele-
gantia esse. *Auribus teneo lupum* tam notae significationis et
vulgo tritum proverbium fuisse, ut explicatione ista non indige-
ret.“ At non ab re fuisse videtur, quod Terentius „eamdem sen-
tentiam ab eadem persona ad eamdem“ iteratam fecerit, ad ani-
mum exprimentum inepti juvenis, qui, propter amoris libidinem
sui impotens, iisdem querelis aures amicorum obtundit, ipsum-
que proverbium nunc nostris quidem hominibus tritum est. Te-
rentii opera id effectum, sed ipse Terentius id de Graecis sume-
bat (τῶν ὄτων ἔγω τὸν λόγον, οὐτ' ἔχειν, οὐτ' ἀφείναι δύνα-
μαι Don.), qui Graeci et ipsi nec retinere, neque amittere pos-

sum adjiciebant, praeterque Terentium non nisi bis terve in Latinis scriptoribus legitur.

41. post *pudet* punctum ablegetur.

III, 6, 9. *etiam tu hinc abis idem est, quod in Eun. IV, 7, 29: non tu hinc abis?* i. e. noli talia suadere. SCHMIED.

21. *Ni* emendetur *Né*.

24. *A.* emendetur *G.*

26. *auferre* absolute, quia uterque prae gaudio in amplexus Getae ruebant. BENTL. alii *aufer te*.

30. post *opus sit A.* emendetur *G.*

IV, 1, 1. *A.* emendetur *D.*

23. Ita scriptum est Prisc. I p. 488 ed. Krehl. (889 Putsch.) et II p. 147 (1147 P.)

IV, 3, 7. prius *C.* emendetur *G.*

20. *praecipitem dare* i. e. domo ejicere.

28. post *dari* punctum deleatur.

30. *hinc facessat* sc. *se* i. e. abeat.

31. Ruhnken ad Vellej. Pat. II, 57: „Apud Latinos frequens est *dis iratos habere* p. stulte agere [And. IV, 1, 41] et contra *propitios* p. sapere.“

48. post *dari* punctum sit.

IV, 4, 15. v. ad III, 1, 11.

31. inter *argentum* et *Phaedriac* commate distinguatur.

IV, 6, 1 — 11. Canticum. v. p. 242.

V, 1, 3. „Servi fugitivi vitabant domini casam aut villam, ubi facile comprehendi et in servitatem retrahi potuissent. Proverbio ita dictum est *ita fugias ne praeter casam* pro: cave, ne, dum levius malum vitas, in gravius praecipites.“ РУНК.

18. *Naustratam* (Nausistratam) pro *Phormionem*, quod legebant, Bentlejus correxit.

V, 3, 1. *Ut* ponitur pro *ut ut* i. e. quomodocumque.

V, 4, 2. *emisso* emendetur *emissa*.

5. *verba quidnam* et quae sequuntur non amplius *Phormionis*, sed *Antiphonis* sunt. Addatur igitur *A.* post *quid?*

V, 5, 40. *habendi*. v. ad II, 1, 24.

V, 7, 37. ne *malam*, sed *hinc* acuatur.

44. hic versus in principio suo *in jus* repetitum habebat. Bentlejus id delevit. Aliam tamen sententiam Muretus de eo suscepit, quem vide v. lectf. III, 3.

86. *in solas terras* i. e. desertas. v. Serv. ad Aen. XI, 545.

qf. Andr. II, 4, 3.

96. pro *exculpe* plerique libri habent *excludere*.

V, 8, 26. *verba fiunt* mortuo. Heaut. I, 3, 10: *surdo* narrat *fabula*.

57 — 58. Faernus:

TERENTIUS.

D d

Quod is jubebit, faciam. PH. mulier sapiens es, Nausistrata. N. Sâtin' tibi est? PH. immo vero pûlchre discedo ét probe, Et praeter spem.

Nostra Bentlejus dedit.

Versus 65 — 66 ab editione Bentleji, quae Lipsiae 1791 prodiit, accurate descripti sunt. Verba fiat — — *judex noster Nausistratae* ante tribui solebant; Bentlejus ea, aliquorum librorum auctoritate usus, Chremeti tribuit, ut „senex cura ac miseria liber non sine joco ex scena exeat.“ Eadem Bentleji editio verbis *pol vero voco*, quibus *Nausistratae* nomen adscribi solet, et ipsis *Chremetis* nomen apposuit. Minime id ineptum. Astute senex praecipit, quae ab irata femina dictum iri praevidet, ut iram feminae cludat. Silent tamen de mutatione facta a Bentlejo ad h. l. annotata, ut imprudentia librarii factum esse videatur, quod ratione et consilio editoris mutatum esse suspicabamur; tam bene se mutatum habet. (*fiat? lege fiat?*).

Dissimilitudo descriptionis Scenarum et Actuum, quae est inter Bentleji et hanc editionem, in ipso Margine notata est.

EMENDANDA.

P. 193 v. 3 ab extr. pag. emendetur *posthabita*. — p. 194 v. ult. em. *Francog.* — p. 197 v. 7 ab e. p. post *usus* add. *est*. — p. 201 v. 8 del. signa „ — “. — p. 209 v. 5 *earum* em. *carm.* — p. 213 v. 6 em. *tuam*. — p. 216 v. 16 ab e. p. em. *reperiri*. — p. 222 v. 11 ab e. p. *Quae* em. *Que*. — p. 236 v. 12, 13 *Veteratorcatus* em. *Veterator catus*. — p. 239 v. 23 post *quae* del. comma. — p. 250 extr. p. post *vellent*, add. *quod*. — p. 271 v. 14 post *ita* del. *se*, transferatur ad *cruciet* prox. v. — p. 278 v. 21 em. *pro-taxum*. ib. v. 26 post *sed* add. *etiam*. — p. 298 v. 5 ab e. p. ante *accurate* add. *quam*. — p. 299 v. 11 ab e. p. post *desierat* app. “. — p. 303 v. 16 ab e. p. em. *pecunia*. — p. 305 v. 7 ab e. p. em. *Dans*. v. 15 em. *cour*. — In textu Terentii si quid peccatum fuerat, in annotatis id emendavimus.

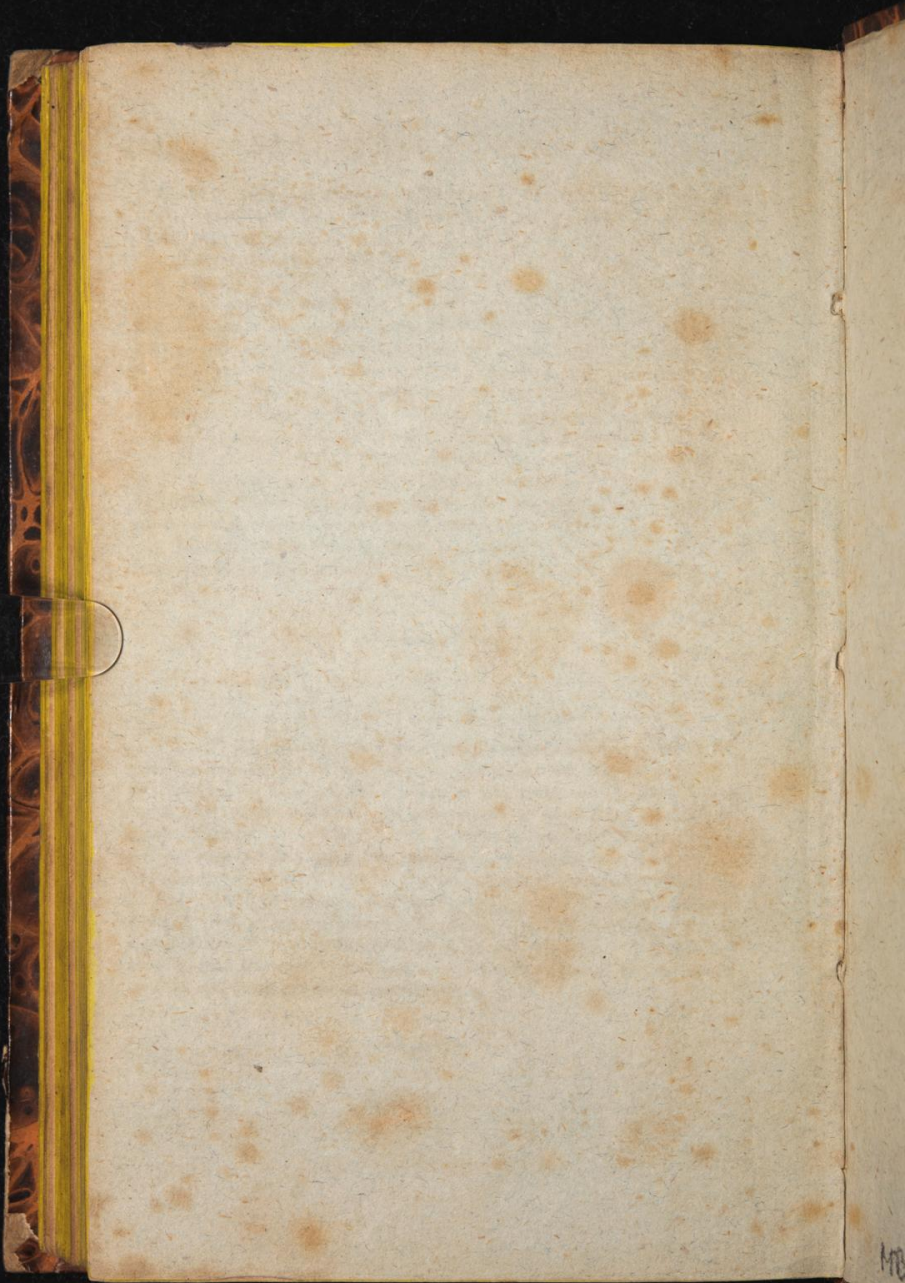
M.

Neuinitate,
do et probe,

posine 1791
oster Nan-
m litterum
miseria li-
ditio verba
olet, et ipsa
Abante ener-
et, ut iram
Hemlye ad
dentur, quod
ur; tam bene

m, quae est
stata est.

p. 26 v. 2b
— p. 26 v. 1
p. 27 v. 1 ca.
v. 22 ab c. p.
reteritur acta,
p. post collecti,
ad erudit. p. 2.
id. aliam. — p.
27 ab c. p. post
— p. 26 v. 1
si qui p. 26



NEM.

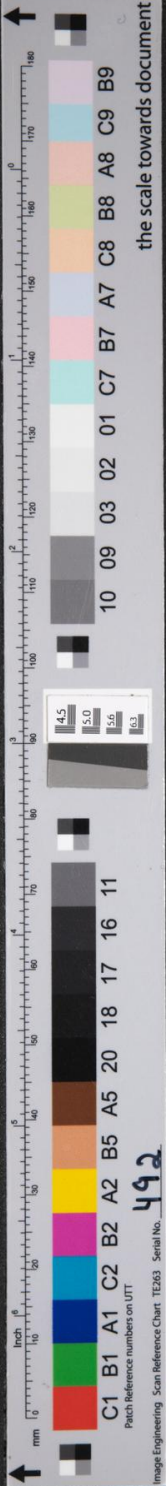
v. pōis: v. her-
mitas. Quam-
quem stōdam
ine pōiv, pō-

edōi habet.

ōmptis est. vid
e. no capōi fuit
l. e. sit. Dona-
runt capōi et ca
r, ne quid ven
et ad venturam
a quidem lipōi.
rripōnem strōmō
tamen ab hōi-
rerum stōa pro
lici potōret; est
ntum est; v. For-
re cōm hoc in

que commo. quō
credat. tū hoc
non alia c. dje-

em credibile esse,
ab eadem perso-
natū cura et rō-
significatiōis et
ista non indige-
sus, eandem sen-
tu fecerit, ad qui-
amoris hōiōm
obstante ipōm-
ritum est. Te-
le Graecis sur-
dipōmōi hōi-
no amōi pō-



492

Image Engineering Scan Reference Chart TE283 Serial No.

T. V, 8, 58. 313

non nisi bis terve in La-
est, quod in Eun. IV, 7,
adere. SCHMIED.

prae gaudio in amplexus

ed. Krehl. (889 Putsch.)

cere.

, Apud Latinos frequens
nd. IV, 1, 41] et contra

mmate distinguatur.

omni casam aut villam,
retrahi potuissent. Pro-
er casam pro: cave, ne,
ecipites." RUMK.

Phormionem, quod le-
quomodocumque.

non amplius Phormio-
A. post quid?

repetitum habebat. Bent-
m Muretus de eo susce-

Serv. ad Aen. XI, 545.

t exclude.
I, 3, 10: surdo narrat

D d